

Den store Hamsun-bølgen 1996

FILMER:

- «Hamsun» i Jan Troells regi.
- «Gåten Knut Hamsun» i Bentein Baardsons regi.

BØKER:

- Øystein Rotten: «Hamsuns liv i bilder».
- Lars Roar Langset: «Hamsun – det skiftende spillets dikter».
- Harald S. Næss: «Hamsuns brev, 1908-1914», 3. bind i serien som samler alle forfatterens brev.

- Robert Ferguson: «Gåten Knut Hamsun», biografi i nytutgivelse.
- Atle Kittang: «Luft, vind, ingenting». Ny utgave av bok om Hamsuns desillusjonsromaner.

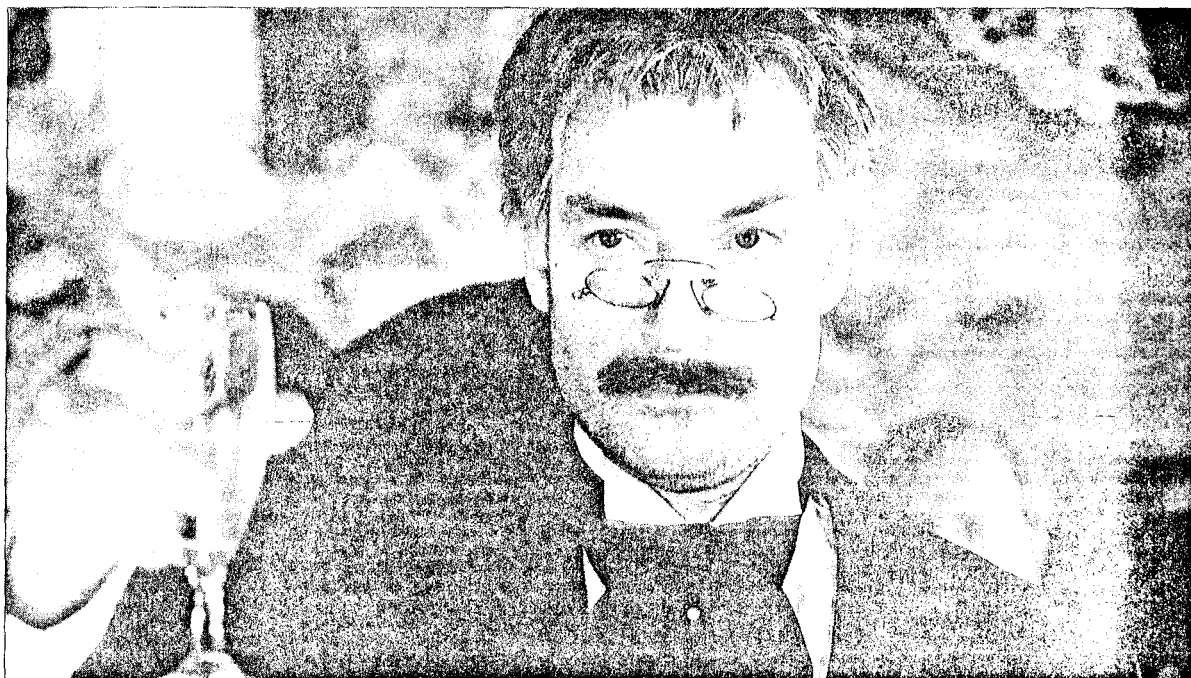
110598

- Hamsun et norsk syndrom

Hamsun-bølgen skyller over oss. Kontinuerlig, rytmisk som et utgrunnet hav. – Vi vil aldri bli ferdig med Knut Hamsun. Om 100 år vil man fortsatt skrive og lage filmer om ham, sier Bentein Baardson.

LARS DITLEV HANSEN
JAN TOMAS ESPEDAL (foto)

KNUT HAMSON: Lars Øyno spiller den voksne og middelaldrende Knut Hamsun i Bentein Baardsons film om forfatteren.

Regissøren Bentein Baardson og biografen Robert Ferguson sitter på Theatercaféen, en av caféene også Knut Hamsun frekventerte. Annen juledag får Baardsons spillefilm «Gåten Knut Hamsun», bygget over Fergusons store biografi, premiere. På tampen av et år preget av tilbakeblikk på nobelprisvinneren, dikterhøvdingen og landsvikerens rolle under krigen og landsvikoppgjøret. Bentein Baardsons norske «Gåten Knut Hamsun» derimot forteller om hele Hamsuns 92 år lange liv, om Knut Pedersen fra Hamarøy som ble forfatteren Knut Hamsun, og om den hyldede nobelprisvinneren som ble landssviker. I den premiereklare kinofilmen fremstiller tre skuespillere Hamsun, den unge Petter Width Kristiansen, den voksne og middelaldrende Lars Øyno og den gamle Per Sunderland. Filmversjonen er en kort utgave av seks timer lang fjernsynsserie, som NRK skal vise neste høst.

Hvorfor opplever vi nå en Hamsunbølge?

– Det skyldes mye tilfeldigheter, mener Ferguson. – Det tar lang tid å skrive bøker og å forberede og lage filmer. Dessuten kan Hamsun nå sees med nye øyne, av ungdom som ikke er belastet av fortiden. Det er flaks at to filmer og flere bøker utmer seg samme år.

En del av oss

– Hamsun er en veldig sterk del av nordmenns identitet, mye mer enn vi vil innrømme, fremholder Baardson. – Interessen nå sammenfaller med at 50 år er gått siden krigen. Men det er galt å si at vi spesielt nå opplever en Hamsunbølge. Bølgen har vært der hele tiden. Hamsun var selv en del av den, han opplevde selv å ri på den, og han opplevde selv å snu den. En

bølge styres ikke av vær og vind alene, men også av underliggende strømninger. De ligger der hele tiden.

I vår fikk vi Jan Troells store, nordiske film «Hamsun», med Max von Sydow og Ghita Nørby som Knut og Marie Hamsun. Filmen dreide seg om årene fra 1936 til Hamsuns død i 1952, om ekteparets rolle under krigen og landsvikoppgjøret. Bentein Baardsons norske «Gåten Knut Hamsun» derimot forteller om hele Hamsuns 92 år lange liv, om Knut Pedersen fra Hamarøy som ble forfatteren Knut Hamsun, og om den hyldede nobelprisvinneren som ble landssviker. I den premiereklare kinofilmen fremstiller tre skuespillere Hamsun, den unge Petter Width Kristiansen, den voksne og middelaldrende Lars Øyno og den gamle Per Sunderland. Filmversjonen er en kort utgave av seks timer lang fjernsynsserie, som NRK skal vise neste høst.

Lar seg ikke fange

– Man kan aldri lage et fullstendig bilde av Hamsun, sier Baardson. – Han har så mange sider, lar seg ikke fange, mens publikum helst vil ha en fremstilling i svart og hvitt. Vi blir aldri ferdig med Hamsun.

Baardson karakteriserer Hamsun som et norsk syndrom, så dialektisk og motsetningsfylt. Hverken Hamsun som dikter, menneske eller landssviker vil nordmenn slutte å fange nordmenn.

– Han vekker en uro i oss alle, sier Baardson. – Han appellerer til livskunstneren i oss alle. – I hans diktning er det alltid noe som appellerer til oss. Det uhyggelige er at han også ser seg selv i alle andre gjennom bøkene. En må være en stor kunstner for å få det til.

Hamsuns briller

Å lage film om Hamsun er som å be om strid. I Hamsun-debatter kommer ufravikelig landssvikerens foran forfatteren. Så mange følelser vekkes, og så rippes opp.

– Alle sitter i salen med sitt mandat, sier Baardson. – Alle har sitt bilde av Hamsun. Nøkkelen for meg var Fergusons bok. Den er ikke bare et dokument om Hamsun, den er et monument over ham, med alle hans sider. I motsetning til det andre har skrevet om Hamsun, der man ser ham utenfra, sier Ferguson at det er mulig å se Hamsun gjennom Hamsuns egne briller. Noe slikt måtte det til nesten 50 år før noen kunne gjøre. Derfor prøver vi også gjennom filmen å se Hamsun gjennom Hamsun selv.

At Ferguson ser Hamsun «innenfra» må være et paradoks. Selv kommer han jo utenfra, fra Sør-England, der han 16 år gammel ble truffet av «Pan».

Så fascinert av det magiske i Hamsuns språk at han satte seg fore å studere norsk for å få lese Hamsun på originalspråket. I 1983 kom han til Norge og ante ingenting om det norske syndrom og hvilke følelsesladete og opprivende debatter Hamsun vekket.

Alene i et lite land

– Jeg skjønnte det ikke før jeg selv utga boken «Gåten Knut Hamsun» i 1987, sier han og påpeker at sjelden snakker man lenger i andre land om kjente forfattere som stilte seg på tyskernes side. P.G. Wodehouse ble aldri tiltalt for landsvik.

– Noe av forklaringen kan være at Norge er en liten nasjon. I andre land hadde de så mange dikterhøvdinge, og her i Norge bare én, sier Ferguson.

Og det var den ene som svek. – Men forfattere som svikter vil alltid være interessante. Når en forfatter som Hamsun er så mye i utakt med andre, blir han dobbelt interessant, sier Ferguson og karakteriserer historien om Hamsun som de store greske dramaer, de

som kretser om det store fallet fra de store høyder. Vi vil aldri kunne forstå Hamsun, mennesket, dikteren og landssvikerens, mener de to. Først når man har lest alle hans bøker, sett alle Hamsun-filmene og lest alle bøkene som er skrevet om ham, kan man kanskje nærme seg et sant bilde. Neppe før. Men man kan forsøke. Derfor mener Baardson og Ferguson det var viktig å ta for seg hele Hamsuns liv i filmen og fjernsynsserien.

Planla for TV

– Men er det ikke overmodig å prøve å fremstille hele Hamsuns liv i en kinofilm på under to timer?

– Det var en fjernsynsserie vi primært ville lage. At det først blir en kinofilm, er et resultat av finansieringsløsningen. Det var et dilemma at film lengden var så absolutt og begrenset. Men hensikten med filmen er mye å skape interesse for serien, sier Baardson.

I arbeidet har Ferguson og Baardson forsøkt å trekke ut de epokene i Hamsuns liv som de mener la psykologisk grunnlag for de teamene han senere kretset rundt. Dermed så de også kimen til å trekke inn Hamsuns «jeg»-bøker, som f.eks. «Sult» og «Mysterier». Det gir kimen til en høyere sannhet, sier Ferguson.